

О. М. Чижова
професор кафедри політології і публічного
управління та адміністрування
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
кандидат політичних наук, доцент
(м. Київ)

ТВОРЧИСТЬ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ПЕРИОД ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Людська пам'ять проносить через віки і тисячоліття лише такі соціально – духовні цінності, без яких народ не може мати своєї ментальності, неповторності, можливості сходження до найвищих вершин прогресу в побудові демократичної держави. Серед них такі феномени сучасності: свобода, гуманізм, мир, істина, добро, справедливість. З повним правом до них можна віднести і феномен творчості, в якому закладена життєстверджуюча, зорієнтована на майбутнє енергія державотворення, а суспільний, науковий і духовний прогрес породжується діяльністю тисяч і мільйонів творчих особистостей. Люди творчого злету порушують інертність суспільства, здійснюють реформування, сприяють державотворенню, що стало звичним, стабільним. Реформатори – особистості творчого гатунку, провидці бачать нові шляхи розвитку української держави, науки, культури, виступають за реалізацію своїх ідей, планів. Кожний наступний виток людського прогресу – це згусток енергії, розуму, почуття, волі творчих особистостей.

У сучасному світі, що вийшов на грань третього тисячоліття, відбуваються складні, багатогранні процеси в політичному, соціальному, економічному і духовному житті країн, націй, етносів, народів. Перед людством постають завдання досягнути таємниці світу, природи, буття, вирішити проблеми творчого, планетарного масштабу – екологічної, ядерної безпеки, боротьби з хворобами століття (рак, СНІД), формування єдиного інформаційного поля, виходу на рівень сучасного досягнення цивілізації та культури.

Зазначені об'єктивні процеси гостро обумовлюють необхідність глибинних трансформацій стилю та форм мислення, переходу до розуміння єдності життя на Землі, системного, інтеграційного аналізу соціальної та духовно-культурної практики і на основі цього прогнозування та творення майбутньої розвинутої держави. Методологічною парадигмою сучасної діяльності людини стає творчість, яка в структурі діяльності буде сприяти розбудові та утворенню сильної держави. Можна стверджувати, що формування нової соціально-політичної та економіко-ідеологічної реальності перебуває в прямій залежності від стратегії державостворюючої, творчо-синтезуючої діяльності.

Нині особливо актуальною є об'єктивна потреба в активному розвитку творчого, інтелектуального потенціалу кожної особи, нації, суспільства в цілому, а реалізації цього завдання провідна роль належить освіті, навчанню, вихованню. Однак, практика свідчить, що процес навчання творчості ще не став нормою в освітніх закладах, що означає: людинознавчому аспекту навчання і виховання не завжди відводиться належне місце.

Творчість своєю сутністю, внутрішньою логікою переплітається з такими проблемами, як свідомість, мислення, пізнання, критика, практика, передбачення, соціальний ідеал.

Таємниця феномена творчості сягає своїм корінням у сиву давнину становлення та розвитку людських знань, культури, цивілізації. Перші підходи, спроби силою розуму досягнути проблему творчості знаходимо вже в філософії Стародавньої Греції. Платон (427–347 ст. до н.е.) вважав, що в основі творчості є світова Душа. Він зазначав, що творчість - поняття широке. Все, що викликає перехід від небуття в буття – творчість, і, таким чином, створення будь-яких творів мистецтва і ремесла можна назвати творчістю, а всіх створювачів – творцями. Згідно з Платоном, є два “роди” творчості: людська і божа. Божа творчість створює вічні цінності, а творчість людини залежить від божої.

Особлива роль у становленні і вирішенні проблеми творчості належить І. Я. Франкові. Він зосереджує свої дослідження на питаннях психології відкриття, ролі свідомого і неусвідомленого у творчому процесі, асоціативної діяльності як творчості, місця наукової критики в мистецьких процесах. Оригінально вирішується концепція творчості в його трактаті “Із секретів поетичної творчості”.

І. Я. Франко привертає увагу до ролі суб'єктивного фактора в становленні творчого таланту. Щира, доброзичлива підтримка, професійний підхід, запалення вогню творчої наснаги в душі і серці початківців є тими чинниками, які скорочують час становлення творчих індивідуальностей, [1, с. 17] а його ідеї щодо ролі інтуїції, співвідношення свідомого і неусвідомленого психічного в творчому акті до останнього часу недооцінювалися, не знаходили наукового висвітлення. Це була своєрідна реакція з боку вітчизняних психологів, філософів, літераторів на фрейдизм.

Провідне місце в творах І. Я. Франка посідає також проблема національного ідеалу, національної самостійності. Він з особливою пристрасністю стверджує: “Коли ж ідеал – життя індивідуального – треба прийняти головним двигачем у сфері матеріальної продукції, тим, що попихає людей до відкриттів, пошукань, надсильної праці, служби, спілок і т.д., то не менше, а ще більше значення має ідеал у сфері суспільного і політичного життя” [2, с. 294].

Ставлення до проблеми творчості в різні часи мало неоднозначний характер. Вже на початку нашого століття була зроблена спроба створити окрему науку про творчі процеси мислення – еврилогію. У її започаткування зробили значний внесок М. Бердяєв, С. Грузенберг, Б-Лезін, В. Енгельмейер, Т. Райнов, Л. Ферсман та ін. Після

революції був створений Інститут еврилогії, який ліквідовано в 30-ті роки. В радянській марксистській філософії тридцять років тому про творчість майже не йшлося, а панувала ленінська теорія відображення, яка була парадигмою тодішньої гносеології. В останнє десятиріччя, у зв'язку з соціальними процесами, що відбувалися в суспільстві, ставлення до проблеми творчості змінилось, що знайшло відображення в переорієнтації досліджень на особистісний світ, духовні процеси, побудову української держави.

Сутність, природа творчості в теоретичній літературі тлумачиться неоднозначно. Так, словник В. І. Даля визначає поняття “творити” як “давати буття, створювати, виробляти, породжувати, творити розумом, створювати науково або художньо”. Творчість – діяльність, яка породжує щось нове, якого раніше ніколи не було. Академік В. С. Енгельмейєр розглядає творчість як одну із фаз життя, рух від старого до нового. Він наділяє творчими функціями живу природу. Його послідовник Блок поширює творчі функції і на сферу неживої природи [3].

З цього далеко не повного переліку визначень творчості чітко окреслюються два підходи до проблеми. В основу першого підходу покладено діяльність, яка спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей. Людська діяльність, активність, пізнання, психіка – все це внутрішня основа творчості. Суб'єктом творчості тут є людина, суспільство. Однак, творчість не можна зводити до діяльності, яка дає щось нове, тому що людська діяльність дуже багатогранна: продуктивна, репродуктивна (орієнтована на відтворення того, що вже є), псевдодіяльність. Отже, творчість не є синонімом діяльності і новизни. Щодо другого підходу, то тут природа творчості тлумачиться розширено, жива і нежива природа наділяються творчими потенціалами у світлі сучасних трансформацій в період державотворення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Франко І. Я.* Із секретів поетичної творчості / І. Я. Франко. – К., 1969. – С. 17.
2. *Франко І. Я.* Зібр.тв.: в 50 т. / І. Я. Франко. – К., 1986. – Т., 45. – С. 294.
3. *Алексеев П. В.* Теория познания и диалектика / П. В. Алексеев. – М., 1991. – Гл. 8-9.